

KS. KRZYSZTOF JEŻYNA

EKLEZJALNY WYMIAR SAKRAMENTÓW

Człowiek stworzony na obraz i podobieństwo Boga, będącego wspólnotą Osób, został powołany do tworzenia relacji osobowych i życia we wspólnocie. Soborowa odnowa samej eklezjologii, ale także głębsze odczytanie wspólnotowego wymiaru życia i powołania chrześcijańskiego pozwoliły na powiązanie życia moralnego chrześcijan z faktem, że są oni powołani do życia we wspólnocie Kościoła. Dlatego przynależność do Kościoła ma istotny wpływ na egzystencję chrześcijanina, kształtuje tożsamość chrześcijańską, uzdalnia do nowego działania i określa nowe cele¹.

Trwanie w Kościele pomaga nie tylko odkryć wspólnotowy charakter powołania chrześcijańskiego, ale wskazuje na sakramentalny charakter tej wspólnoty. Kościół, w którym dokonuje się spotkanie ze zbawiającym Bogiem, jest nieustannym źródłem uświęcenia człowieka. Łaska sakramentalna rodzi zobowiązania moralne, a życie moralne powinno być wcielaniem w konkretne czyny darów i wymagań płynących z sakramentów. Oznacza to, że dary sakramentalne wskazują na imperatyw moralny, a życie moralne przybiera styl życia sakramentalnego. Jednym z ważniejszych imperatywów moralnych życia sakramentalnego jest jego wymiar wspólnotowy.

Ks. dr hab. KRZYSZTOF JEŻYNA, prof. KUL – dyrektor Instytutu Teologii Moralnej KUL; kierownik Katedry Teologii Moralnej Szczegółowej KUL; adres do korespondencji: ul. Ogrodowa 14, 20-075 Lublin; e-mail: krzycho@kul.pl

¹ Por. A. D e r d z i u k. *Teologia moralna w służbie wiary Kościoła*. Lublin: Wyd. KUL 2010 s. 224-229.

I. POSOBOROWE DOWARTOŚCIOWANIE WSPÓLNOTOWEGO CHARAKTERU SAKRAMENTÓW

Kościół pomaga nie tylko wypełniać wspólnotowy wymiar powołania chrześcijańskiego, ale sam zyskuje sakramentalny charakter swej wspólnoty. Jako wspólnota, w której dokonuje się bezustannie spotkanie ze zbawiającym Bogiem, Kościół jawi się jako prasakrament, jako fundamentalne źródło uświęcenia człowieka. Wymaga to nieustannie wzniesienia się ponad horyzontalne widzenie społeczności kościelnej, ale uznanie w niej nadprzyrodzonej więzi z Bogiem Trójjedynym.

Sakramentalność Kościoła wyraża obecność Chrystusa, który nie tylko jest centrum orędzia zbawienia, ale sam jest sakramentem Boga, czyli znakiem zbawczym posłanym od Ojca, który poznajemy dzięki działaniu Ducha Świętego. Sakramentalny charakter posłannictwa Kościoła oznacza, że sakramenty umożliwiają Kościołowi pełnienie jego zbawczej misji, z istoty swej mają one także charakter eklezjalny, to znaczy, że ich sprawowanie nie tylko buduje Kościół, ale potwierdza jego zbawczą misję. Dzięki temu wspólnota eklezjalna stanowi naturalne środowisko wzrostu i rozwoju życia moralnego.

Chcąc wykazać nadprzyrodzoną skuteczność i konieczność sakramentów dla zbawienia, należy odwołać się do Osoby Chrystusa, twórcy i źródła sakramentów Kościoła, ponieważ On sam jest Sakramentem zbawienia, znakiem odwiecznej miłości Boga do człowieka. Chrystus jest Sakramentem Boga przez swą nieustanną i zbawczą obecność wśród ludu. W Chrystusie najpełniej objawiło się i zrealizowało zbawienie, gdyż On sam jest Zbawicielem, jest więc osobowym znakiem, sakramentem zbawienia². Chrystus-Sakrament jest źródłem sakramentów Kościoła i sakramentalności liturgii Kościoła. Zbawienie człowieka i uwielbienie Boga jest kontynuowane w Kościele przez posługę sakramentalną, dlatego Kościół Chrystusowy jest Kościołem sakramentu³.

Sakramenty święte, które są sakramentami Chrystusa, są również sakramentami Kościoła i to w dwojakim znaczeniu, są sakramentami „przez Koś-

² Por. B. M i g u t. *Znaki Misterium Chrystusa. Historiozbawcze ujęcie sakramentów według Salvatore Marsilego OSB (1910-1983)*. Lublin: RW KUL 1996 s. 53.

³ Por. KL 6; B. N a d o l s k i. *Słowo Boże i sakramenty*. W: *Katechizm Kościoła Katolickiego. Wprowadzenie*. Red. M. Rusecki, E. Pudełko. Lublin: RW KUL 1995 s. 158; M i g u t. *Znaki Misterium Chrystusa* s. 66-67.

ciół” i „dla Kościoła”⁴. Zlecona Kościołowi posługa wynika z tego, że Chrystus w mocy Ducha Świętego uobecnia się i działa w sakramentach „przez Kościół”. Sakramenty są także dobrem „dla Kościoła”, ukazując bowiem doskonałą komunę Boga Miłości przyczyniają się do budowy Kościoła. Jan Paweł II, w duchu odnowy posoborowej, podkreślał wspólnotowy charakter wszystkich sakramentów, a szczególnie Eucharystii⁵. Konsekwencją faktu, że sakramenty tworzą Kościół jest to, że sakramentalność liturgii wyraża i tworzy sakramentalność Kościoła w świecie⁶.

Sakramentalne posłannictwo Kościoła odsłania bogactwo życia chrześcijańskiego. Różnorodność siedmiu sakramentów znaczy etapy uświęcenia i wzrostu duchowego, ale także uświęca historycznie całość życia ludzkiego. Ze strony człowieka poszczególne sakramenty pozwalają objąć wszystkie etapy i istotne momenty życia: narodzenie, rozwój, uzdrowienie i dar posłania. Powołując się na *Katechizm* można rozważać eklezjalny i społeczny charakter sakramentów Kościoła według następującego układu: sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego – chrzest, bierzmowanie, Eucharystia; sakramenty uzdrowienia – pokuta i namaszczenie chorych; sakramenty służące wspólnocie i posłaniu wiernych – sakrament święceń i małżeństwo⁷. Mimo iż każdy sakrament zachowuje swoją specyfikę i odrębność, to jednak ważne jest to, że integrują się wzajemnie⁸.

II. EKLEZJALNE PRZESŁANIE SAKRAMENTÓW

Siedem sakramentów świętych to bardzo ważny element wyzwalającej i uświęcającej obecności Chrystusa w Kościele. Poprzez uczestnictwo w sa-

⁴ Por. KKK 1118.

⁵ Por. RH 20; EdeE 26. Por. J. N a g ó r n y. *Eucharystia – we wspólnocie i dla wspólnoty*. W: *Eucharystia – miłość i dziękczynienie*. Homo meditans t. 9. Red. W. Słomka, A. J. Nowak. Lublin: TN KUL 1992 s. 126-140.

⁶ Por. K. R a h n e r. *Podstawowy wykład wiary*. Tł. T. Mieszkowski. Warszawa: Instytut Wyd. PAX 1987 s. 344-347. *Sakramentalność Kościoła jest wtórna do sakramentalności Chrystusa*. Por. M. B o ł o z. *Eklezjalne aspekty moralności chrześcijańskiej*. Tuchów: Wyd. „Homo Dei” 1991 s. 101.

⁷ Por. KKK 1210-1211.

⁸ Por. J. G o c k o. *Kościół obecny w świecie – posłany do świata. Teologiczno-społeczne aspekty posłannictwa Kościoła w świecie po Soborze Watykańskim II*. Lublin: Wyd. KUL 2003 s. 366-386.

kramentach Kościoła chrześcijanie zostają wprowadzeni w nowe życie według Ducha Świętego oraz zostają włączeni w Chrystusa integralnego. Dar jedności duchowej musi prowadzić do jedności egzystencjalnej uczniów Chrystusa, którzy są wezwani do odnowy siebie i wspólnoty Kościoła⁹.

Chrzest jest nade wszystko wprowadzeniem człowieka w tajemnicę Trójcy Świętej i usynowieniem, czyli ustaleniem relacji bytowej między Bogiem i człowiekiem, bowiem „chrzest odradza nas do życia dzieci Bożych, jednoczy nas z Jezusem Chrystusem, namaszcza w Duchu Świętym [...] jest sakramentem, który oznacza i urzeczywistnia nowe narodzenie z Ducha, ustanawia realne i nierozzerwalne więzy z Przenajświętszą Trójcą”¹⁰. Chrzest, będący nowym narodzeniem, określa nowy wymiar odniesienia do Boga, paralelnie do relacji Syn–Ojciec. Odtąd chrześcijanin, jako syn, nastawiony jest całą egzystencją na Ojca przez Chrystusa w Duchu Świętym. Zbawczy dar chrztu jest zaproszeniem do komunii miłości z Trójcą Świętą¹¹.

Wielkość otrzymanych darów odpowiada wielkości zadań, podjęcie nowego sposobu postępowania jest konsekwencją daru uświęcania (1 P 1, 22 n.), gdyż świętość bytowa ma się urzeczywistniać w świętości moralnej¹². A ponieważ osobista świętość przyczynia świętości Kościołowi, obowiązkiem każdego ochrzczonego jest budowanie świętości Kościoła, a to łączy się z poczuciem odpowiedzialności za Kościół – Ciało Chrystusa¹³. Ostatecznie „życie w świętości pozwala zatem w pełni wyrazić i zrealizować potrójne i zarazem jedyne *munus propheticum, sacerdotale et regale*, które każdy chrześcijanin otrzymuje w darze”¹⁴.

Życie w Chrystusie nie może się spełnić poza Kościołem, gdyż dar nowego życia jest włączeniem w Chrystusa i w Kościół¹⁵. Przez chrzest chrześcijanie jednoczą się z Chrystusem, wzajemnie ze sobą i z Kościołem. Ze strony człowieka to pełniejsze wprowadzenie do Ciała Mistycznego polega na świa-

⁹ D e r d z i u k. *Teologia moralna w służbie wiary Kościoła* s. 263-264.

¹⁰ EA 73.

¹¹ Por. DV 52. Por. M i g u t. *Znaki Misterium Chrystusa* s. 118.

¹² Por. A. S a n t o r s k i. *Duchowość sakramentów chrześcijańskiej inicjacji*. W: *Teologia duchowości katolickiej*. Lublin: RW KUL 1993 s. 153.

¹³ J. M i s i u r e k. *Chrzest – nowe stworzenie w Chrystusie*. W: *Chrzest – nowość życia*. Homo meditans t. 10. Red. A. J. Nowak, W. Słomka. Lublin: TN KUL 1992 s. 86.

¹⁴ VS 107.

¹⁵ Por. J. N a g ó r n y. *Chrzest – nowe życie w moralności Nowego Przymierza*. W: *Chrzest – nowość życia*. Homo meditans t. 10. Red. A. J. Nowak, W. Słomka. Lublin: TN KUL 1992 s. 133.

domym i odpowiedzialnym potwierdzeniu bycia w Kościele i dla Kościoła. Wyjątkowość Kościoła jako wspólnoty chrześcijan oddają biblijne obrazy ciała (Ef 1, 22 n.)¹⁶ i budowli – świątyni (Ef 2, 20)¹⁷.

Zjednoczenie wiernych z Chrystusem przez chrzest tworzy wspólnotę w dwojakim sensie. Od strony negatywnej oznacza zniesienie różnic prawnych, narodowych, religijnych, społecznych oraz jest proklamacją jedności i różności duchowej (Ga 3, 2). Od strony pozytywnej ochrzczeni stają się kimś jednym w Chrystusie, jakby jedną osobą w Chrystusie, jednym nadprzyrodzonym organizmem, który z Chrystusa czerpie swą jedność (Ga 3, 28)¹⁸.

Przez chrzest człowiek staje się członkiem nowej wspólnoty, której cechą jest szczególna jedność i równość ludzi, a zarazem różne zadania (1 Kor 12, 13 n.)¹⁹. Zatem powinnością jest zabieganie o jedność (Ef 4, 3-6)²⁰. Dlatego trzeba uznać, że Kościół różni się od organizacji świeckich, jest bowiem wspólnotą, komunią w Duchu Świętym, którą Chrystus umiłował i którą Duch Święty żywi, uświęca i pielęgnuje (Ef 5, 26. 29), ale każdy ma rosnąć w Duchu przyczyniając się do wzrostu samego Kościoła²¹.

Poprzez dar synostwa Bożego społeczność ochrzczonych stanowi oryginalną wspólnotę, obowiązują w niej także inne prawa: obowiązek miłości Boga i bliźniego, rady ewangeliczne i błogosławieństwa²². Z chrztu wynika obowiązek miłości, bowiem ochrzczeni w jednym Duchu stanowią jedno ciało (1 Kor 12, 21-26), a najdoskonalszą więzią międzyludzką jest miłość. Ponadto tworzenie jednego ciała wymaga ciągłej współpracy, a miłości najbardziej potrzebują słabi, których po prostu wstydzą się ludzka społeczność. W tym kontekście św. Paweł wylicza dary i charyzmaty, wśród których największa jest miłość, dlatego rzeczywistość chrztu realizuje się w miłości²³.

¹⁶ Por. W. S ł o m k a. *Chrzest jako podstawa duchowości chrześcijańskiej*. W: *Chrzest – nowość życia* s. 18; S a n t o r s k i. *Duchowość sakramentów* s. 152; M i s i u r e k. *Chrzest – nowe stworzenie* s. 83.

¹⁷ Por. R. R a k. *Chrzest – nowością życia*. W: *Chrzest – nowość życia* s. 70.

¹⁸ J. K u d a s i e w i c z. *Biblijna teologia chrztu w świetle czytań nowego obrzędu*. W: *Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego*. Red. J. Kudasiewicz. Warszawa: ATK „Collectanea Theologica” 1981 s. 38.

¹⁹ G. K o c h. *Sakramentologia – zbawienie przez sakramenty*. Tł. W. Szymona. Kraków: Wyd. „M” s. 149.

²⁰ Por. N a g ó r n y. *Chrzest – nowe życie* s. 128.

²¹ Por. R a k. *Chrzest – nowością życia* s. 74.

²² Por. tamże s. 75.

²³ Por. K u d a s i e w i c z. *Biblijna teologia chrztu* s. 39; E. O z o r o w s k i. „*Dał moc, aby się stali dziećmi Bożymi...*”. *Chrystus w życiu wspólnoty kościelnej*. W: *Głosić Jezusa*

Powiązanie sakramentów inicjacji sprawia, że bierzmowanie udoskonala dary chrztu, bowiem ochrzczeni „przez sakrament bierzmowania jeszcze ściślej wiążą się z Kościołem, otrzymują szczególną moc Ducha Świętego i w ten sposób jeszcze mocniej zobowiązani są, jako prawdziwi świadkowie Chrystusowi, do szerzenia wiary słowem i uczynkiem oraz do bronienia jej”²⁴. Bierzmowanie pełniej jednoczy ze wspólnotą Kościoła, pozwala rozpoznać swoją tożsamość we wspólnocie, ale także przyjąć dary zobowiązujące do odpowiedzialności za Kościół.

Eklezjalne znaczenie chrztu i bierzmowania wskazuje na ich jedność, albowiem stanowią one jeden proces coraz głębszego wprowadzania w nadprzyrodzoną społeczność Kościoła²⁵. Ze strony człowieka to pełniejsze wprowadzenie do Ciała Mistycznego polega na świadomym i odpowiedzialnym potwierdzeniu bycia w Kościele. Przez chrzest chrześcijanie jednoczą się z Chrystusem, wzajemnie ze sobą i z Kościołem. Wyrazem odpowiedzialności za wspólnotę Kościoła jest poddanie się posłudze Ducha Świętego, który swoją mocą jednoczy ciało w miłości udzielając darów charyzmatycznych²⁶. Dlatego przypomina Jan Paweł II, że jednym z ważniejszych zadań Kościoła jest „odkrycie obecności Ducha Świętego, który działa w Kościele zarówno na sposób sakramentalny, zwłaszcza poprzez Bierzmowanie, jak i za pośrednictwem licznych charyzmatów, zadań i posług przez Niego wzbudzonych dla dobra Kościoła”²⁷. Właśnie sakrament bierzmowania zobowiązuje nie tylko do troski o własne zbawienie, co raczej stanowi charyzmatyczny dar współpracy z misją Kościoła, przez wykorzystanie darów, jakimi służy zbawieniu innych²⁸.

Każdy chrześcijanin otrzymuje dary charyzmatyczne w celu pełnienia posługi dla dobra całej wspólnoty, dlatego nie należy przeciwstawiać urzędu

– *Drogę, Prawdę i Życie*. Red. J. Misiurek, J. Popławski. Lublin: Polihymnia s. 98.

²⁴ KK 11. Por. J a n P a w e ł II. *Kat. Kościół a tajemnica Trójcy Przenajświętszej* (9.10.1991) nr 5. W: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Kościół*. Kraków–Ząbki: Wyd. „M”, Apostolicum 1999 s. 46.

²⁵ Por. KK 11; J a n P a w e ł II. *Kat. Bierzmowanie w Kościele – wspólnocie kapłańskiej i sakramentalnej* (1.04.1992) nr 1. W: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Kościół* s. 100. Por. także: S a n t o r s k i. *Duchowość sakramentów* s. 163.

²⁶ J. K u d a s i e w i c z. *Rola Ducha Świętego w dziejach zbawienia w świetle czytań biblijnych odnowionego obrzędu bierzmowania*. W: *Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego* s. 135-151.

²⁷ TMA 45.

²⁸ Por. K o c h. *Sakramentologia* s. 185.

i charyzmatów, ale integrować je. Albowiem piastujący władzę muszą mieć świadomość, że ich władza jest charyzmatem i ma charakter służebny (Rz 11, 13; 2 Kor 4, 1; 6, 3-10), zaś charyzmatycy powinni pamiętać, że ten sam Bóg, który ich obdarzył darem charyzmatycznym, ustanowił w Kościele na pierwszym miejscu apostołów, proroków i nauczycieli (1 Kor 12, 28)²⁹. Wymaganiem wobec wszystkich jest zasada, że korzystanie z charyzmatów musi budować Kościół, a tak się stanie, gdy posługa charyzmatyczna będzie regulowana autentyczną wiarą i miłością.

Kościół żyje i działa dzięki Eucharystii, która doprowadza do pełni inicjację chrześcijańską: „Najświętsza Eucharystia dopełnia wtajemniczenie chrześcijańskie. Ci, którzy przez chrzest zostali wyniesieni do godności królewskiego kapłaństwa, a przez bierzmowanie zostali głębiej upodobnieni do Chrystusa, za pośrednictwem Eucharystii uczestniczą razem z całą wspólnotą w ofierze Pana”³⁰.

Tradycyjnie we Mszy św. wyróżnia się dwa stoły Pańskie: słowa i chleba³¹. Warto zatrzymać się na liturgii słowa, bowiem budowanie jedności Kościoła dzięki Komunii świętej powinno być poprzedzone wspólnotą duchową, wspólnotą wiary i modlitwy. Słowo Boże, czytane i rozważane podczas Mszy św., przyczynia się do wzrostu wiary w jej eklezjalnym wymiarze, a więc buduje jedność Kościoła³². Słowo proklamowane we Mszy tworzy jedno ciało, bowiem wszyscy jako Kościół są zaproszeni, by odpowiedzieć z wiarą na orędzie Boże, a wspólne wyznanie wiary staje się źródłem jedności. Liturgia słowa ma więc działanie wspólnototwórcze³³, które przejawia się w tym, że proklamowane jest słowo Boże, a ci, którzy je przyjmują z wiarą i odpowiadają na nie w wyznaniu wiary, tworzą Kościół³⁴. Szczególnie teksty Pawłowe dotyczące uczestnictwa w Eucharystii podkreślają jej

²⁹ Por. K u d a s i e w i c z. *Rola Ducha Świętego w dziejach zbawienia* s. 152-153.

³⁰ KKK 1322.

³¹ Por. DC 10; NMI 35.

³² Por. S. B i e l e c k i. *Ustanowienie Eucharystii*. W: *Eucharystia. Misterium – ofiara – kult*. Red. J. Kopeć. Lublin: RW KUL 1997 s. 49.

³³ P. P e t r y k. *Eucharystia centrum życia chrześcijańskiego*. W: *Jezus eucharystyczny*. Red. M. Rusecki, M. Cisto. Lublin: RW KUL 1997 s. 134-135; W. D a n i e l s k i. *Struktura celebracji Mszy św.* W: *Eucharystia. Misterium – ofiara – kult* s. 81.

³⁴ Por. S. S z c z e p a n i e c. *Eucharystia w ruchu Światło-Życie*. W: *Eucharystia. Misterium – ofiara – kult* s. 200; Z. W i t. *Duchowość eucharystyczna*. W: *Eucharystia. Misterium – ofiara – kult* s. 164.

eklezyjalny wymiar (1 Kor 10, 16 n.; 11, 17 n.)³⁵. Wspólnotowy charakter ma także modlitwa powszechna, gdy uczestnicy zgromadzenia włączają w zakres swoich modlitw potrzeby innych ludzi³⁶.

Eucharystia buduje Kościół od najgłębszych podstaw, jest ona sakramentem miłości Boga do człowieka i człowieka do Boga, a równocześnie jest to sakrament miłości człowieka do człowieka. Jednocześnie „miłość, na której buduje się Kościół, *communio* wierzących w Chrystusa, jest warunkiem jego zbawczego posłannictwa [...] Jest to istota apostołatu Kościoła: szerzyć prawdę o miłości Chrystusa i Boga; czynić wszystko, by ta prawda była przyjmowana i by była wiarygodna; dawać tej miłości świadectwo, czynić ją widzialną, urzeczywistniać ją”³⁷.

Eucharystia jest szkołą miłości, albowiem otwiera na przyjęcie miłości Boga i wzywa do wyrażenia jej Bogu i braciom: „prawdziwa cześć dla Eucharystii staje się z kolei szkołą czynnej miłości bliźniego”³⁸. Eucharystia, jako sakrament miłości Boga do człowieka, wyzwała także miłość między ludźmi, która wyraża się poprzez afirmację drugiego człowieka i gotowość czynienia dobra, angażowania się w sprawy innych, poświęcenia się bliźnim, ponoszenia wyrzeczeń i ofiar dla nich³⁹. Stąd jednym z ważniejszych kryteriów dobrego uczestnictwa jest upodobnienie się do Chrystusa miłującego wszystkich ludzi i wrażliwego na potrzeby chorych, ubogich i opuszczonych⁴⁰.

Komunia św. w czasie Eucharystii wymaga trwania w jedności z Bogiem i braćmi, ale także tę jedność oznacza i przyczynia się do jej umocnienia⁴¹. Jan Paweł II podkreśla charakter zobowiązujący komunii: „jeśli komunია eucharystyczna jest skutecznym znakiem jedności, to z niej właśnie wszyscy wierni czerpią wciąż nowe bodźce do wzajemnej miłości i pojednania, a także sakramentalną energię konieczną do zachowania zgody we wspólnotach rodzinnych i kościelnych”⁴². Jednak budowanie Kościoła, które ma swe źródło

³⁵ Por. B i e l e c k i. *Ustanowienie Eucharystii* s. 50.

³⁶ Por. W i t. *Duchowość eucharystyczna* s. 164.

³⁷ J a n P a w e ł II. Kat. „*Kościół tajemnicą komunii zbudowanej na miłości*” nr 5. W: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Kościół* s. 83.

³⁸ DC 6. Por. R. C o s t e. *Sakrament społeczności braterskiej*. W: Eucharystia. „Kolekcja *Communio*” nr 1. Poznań–Warszawa: Pallottinum 1986 s. 344.

³⁹ Por. J. M i s i u r e k. *Duchowość eucharystyczna*. W: *Jezus eucharystyczny* s. 284.

⁴⁰ Por. P. N i t e c k i. *Eucharystia źródłem ewangelizacji*. ChS 18:1986 nr 7(154) s. 34.

⁴¹ Por. RH 20.

⁴² J a n P a w e ł II. Kat. *Eucharystia w Kościele – wspólnocie kapłańskiej i sakra-*

i szczyt w Eucharystii, jest uwarunkowane czystością sumienia, wzajemnym przebaczeniem win i gotowością do braterskiej posługi. Wierni otrzymali w darze Boże życie i miłość, dzięki której mają być w życiu świadkami miłości, dlatego koniecznością staje się także solidarność międzyludzka, braterstwo, przyjaźń, pomoc materialna i duchowa, zanik sporów i podziałów⁴³.

Eklezjalny charakter pojednania oznacza, że cały Kościół jako wspólnota wierzących uczestniczy w procesie nawrócenia i w sakramencie pokuty. Pojednanie, jako sakramentalny akt kościelny, wyraża się dwojako: jako akt nadprzyrodzonej solidarności Mistycznego Ciała oraz jako działanie zbawcze hierarchicznej struktury Kościoła poprzez posługę szafarzy⁴⁴. Kościół nieustannie modli się za swych grzesznych braci, głosi dobrą nowinę o miłosierdziu Boga i gotowy jest przyjąć powracających do wspólnoty grzeszników. Ponadto w sakramencie pokuty uczestniczy cały Kościół, choć bezpośrednio sprawuje go kapłan, bowiem w sakramencie pokuty uczestniczy i współpracuje kapłaństwo powszechne wiernych z kapłaństwem hierarchicznym⁴⁵.

Chrystus zobowiązał swoich uczniów do kontynuowania wielkiego dzieła pojednania ludzi z Bogiem, dlatego Kościół nie byłby sobą, gdyby nie głosił i nie sprawował pojednania. Krzewiąc pokutę i pojednanie Kościół ma do dyspozycji szczególnie dwa środki: katechezę i sakramenty⁴⁶. Dlatego posługa ewangelizacyjna i katechetyczna zmierza do głoszenia orędzia pojednania, orędzia o Bogu Trójjedynym, który pragnie na powrót wspólnoty z człowiekiem grzesznym. Odpowiedzią adekwatną na to orędzie jest postawa nawrócenia.

Kościół, który z woli Chrystusa stał się znakiem i narzędziem zbawienia, został obarczony misją pojednania. Posługę tę wypełniają biskupi i kapłani na mocy władzy działania „in persona Christi”. Natomiast całemu Kościołowi zostało powierzone „słowo jednania”, czyli zarówno głoszenie orędzia ewangelicznego, jak i dawanie świadectwa o pojednaniu. Według soborowego określenia Kościół, jako „sakrament, czyli znak i narzędzie wewnętrznego

mentalnej (8.04.1992) nr 7. W: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Kościół* s. 107-108.

⁴³ Por. W i t. *Duchowość eucharystyczna* s. 176.

⁴⁴ Por. J. O r z e s z y n a. *Spoteczno-eklezjalny wymiar sakramentu pokuty*. Kraków: Wyd. Naukowe PAT 1996 s. 166.

⁴⁵ Por. Cz. K r a k o w i a k. *Zgromadzenie liturgiczne jako podmiot celebracji*. RBL 42:1989 nr 3 s. 171-172.

⁴⁶ Por. RP 24. Por. B o ł o z. *Eklezjalny charakter sakramentu pojednania* s. 68.

zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego”⁴⁷, winien wszelkimi siłami dążyć do pełnego pojednania.

W sakramencie pokuty uczestniczy cały Kościół, chociaż bezpośrednio sprawuje go kapłan. W liturgii sakramentu pokuty uczestniczy i współpracuje kapłaństwo powszechne wiernych z kapłaństwem hierarchicznym⁴⁸. Podstawą uczestnictwa całego Kościoła w pojednaniu jest solidarność członków Mistycznego Ciała, którzy przez tę współpracę dają wyraz zbawczej solidarności z Chrystusem. Kościół jest solidarny zarówno w cierpieniu spowodowanym przez grzech, jak i w radości płynącej z nawrócenia. Wspólnota czuje się odpowiedzialna za grzech brata i zobowiązuje się do pomocy w nawróceniu, tym bardziej, gdy nawrócenie wymaga pokuty o charakterze społecznym⁴⁹.

Wspólnota braterska poprzez postugę upominania, modlitwy i ofiary stwarza warunki dla sakramentalnego pojednania. Uwzględniając wspomniane aspekty pomocy ze strony wspólnoty w dziele pojednania grzesznika, należy wskazać na znaczenie wspólnotowego sprawowania liturgii sakramentu pokuty⁵⁰. Odnowione obrzędy tego sakramentu pozwalają dowartościować wymiar eklezjalny, zwłaszcza obrzęd pojednania wielu penitentów z indywidualną spowiedzią⁵¹.

Prawda o wspólnotowym charakterze cierpienia wskazuje na wspólnotowy wymiar sakramentu namaszczenia chorych. Z jednej strony cały Kościół modli się za chorego do Pana, jednocześnie niosąc mu różnego rodzaju samarytańską pomoc, a z drugiej strony chory swoje cierpienie włącza w służbę powszechnego zbawienia⁵². W sakramencie przychodzi do chorego nie tylko Chrystus, ale także Jego Kościół. Postugę Kościoła wobec chorego wyraża nade wszystko postuga samarytańska. Chodzi w niej najpierw o współczucie (jako współ-cierpienie), gdyż nie zawsze możliwa jest faktyczna pomoc w przezwyciężeniu cierpienia⁵³. Istotą postugi samarytańskiej jest powołanie

⁴⁷ KK 1.

⁴⁸ Por. K r a k o w i a k. *Zgromadzenie liturgiczne jako podmiot celebracji* s. 171-172.

⁴⁹ Por. B o ł o z. *Eklezjalny charakter sakramentu pojednania* s. 71.

⁵⁰ Por. H. S o b e c z k o. *Sprawowanie sakramentu pokuty w odnowionej liturgii Kościoła*. W: *Ewangelizacja i nawrócenie*. W: *Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego. Ewangelizacja i nawrócenie. Program duszpasterski na rok 1995/96*. Red. E. Szczotok, A. Liskowacka. Katowice: Wyd. Archidiecezjalne 1995 s. 374-378.

⁵¹ Por. MD 4.

⁵² Por. KKK 1522.

⁵³ Por. SD 28.

do miłości, albowiem cierpienie w świecie jest po to, ażeby wyzwalało miłość⁵⁴.

Wspólnotowy charakter cierpienia ujawnia się już w samym sposobie przeżywania cierpienia, które niesie ze sobą doświadczenie wspólnoty losu z innymi cierpiącymi⁵⁵. Jednakże ta solidarność w żadnej mierze nie ogranicza się do wspólnoty cierpiących. Chodzi bowiem o powszechną solidarność wszystkich członków Kościoła, co oznacza szczególne wezwanie wobec zdrowych, aby chcieli i umieli otworzyć się na ludzi chorych⁵⁶. Istotą postawy samarytańskiej jest osobiste włączenie się w pomoc niesioną bliźniemu, który cierpi.

Jan Paweł II z całą mocą podkreślał wspólnotowy charakter cierpienia jako powołanie do miłości. Na tej drodze też ujawnia się do końca zbawczy sens cierpienia: „cierpienie jest w świecie po to, ażeby wyzwalało miłość, ażeby rodziło uczynki miłości bliźniego”⁵⁷. Przedziwną tajemnicą jest fakt, że cierpienie jest obecne w świecie po to, aby wyzwalało w człowieku miłość, ów bezinteresowny dar z siebie dla dobra ludzi cierpiących.

Obecnie istnieje wiele okazji do wspólnotowej celebracji tego sakramentu. Chodzi tu zwłaszcza o środowiska szpitalne, o okazjonalne nabożeństwa parafialne (dekanalne) dla chorych (np. związane z Dniem Chorego). Jest to nie tylko dobra sposobność do podkreślenia, że sakrament ten nie wiąże się z niechybną śmiercią, ale nade wszystko jest to okazja do ukazywania wspólnotowego sensu cierpienia i choroby. Dzień Chorego, połączony z udzielaniem Namaszczenia Chorych, daje bowiem sposobność do uwrażliwiania zdrowych w duchu samarytańskiej posługi⁵⁸.

Istotę małżeństwa chrześcijańskiego oddaje kategoria przymierza małżeńskiego oraz kategoria wspólnoty osób i „komunii” osób. Ta „komunia” jest najpierw darem, który jest konsekwencją „Komunii” z Chrystusem w Nowym Przymierzu, ale jest także zobowiązaniem, aby nieustannie i we wszystkich wymiarach życia małżeńskiego budować tę „komunię”. Pojęcie *communio personarum*, by adekwatnie oddać istotę małżeństwa, domaga się uznania fundamentu antropologicznego i teologicznego, gdyż zawiera się w tym pojęciu

⁵⁴ SD 13 i 30.

⁵⁵ Por. SD 8.

⁵⁶ Por. SD 28. Por. T e s t a. *Sakramenty Kościoła* s. 280-281.

⁵⁷ SD 30.

⁵⁸ Por. KKK 1517. Por. A. O l c z y k. *Namaszczenie chorych*. W: *Jan Paweł II. Encyklopedia nauczania moralnego*. Red. J. Nagórny, K. Jeżyna. Radom: POLWEN 2005 s. 352.

integralna koncepcja człowieka jako osoby i prawda o powołaniu do wspólnoty⁵⁹.

W pojęciu *communio personarum* akcentuje się z jednej strony wspólnotowy wymiar życia ludzkiego w powiązaniu z prawdą, że człowiek jako osoba ma naturę dialogalną i od momentu stworzenia jest zdolny do przymierza, czyli wejścia w relacje osobowe. Z drugiej strony powstała z relacji osobowych wspólnota szanuje podmiotowość każdego⁶⁰. Teologiczny wymiar wspólnoty wymaga odwołania się do trynitarnego modelu wspólnoty osób. W małżeńskiej *communio personarum*, tak jak we wspólnocie Osób Trójcy Świętej, osoby wzajemnie się obdarowują i przyjmują⁶¹. Na fundamencie wspólnoty z Bogiem i nadprzyrodzonego obdarowania „Bóg daje człowieka jemu samemu, dając go zarazem rodzinie i społeczeństwu”⁶². Trwając w Chrystusie człowiek staje się zdolny do miłości jako bezinteresownego daru z siebie.

Małżeńskie przymierze miłości sprawia, że „komunia osób” może się urzeczywistnić tylko pomiędzy mężczyzną i kobietą, istotami duchowo-cielesnymi. „Komunia osób” w małżeństwie opiera się na takim obdarowaniu sobą, które obejmuje także wymiar cielesny. Ciało przemawia widzialną męskością lub kobiecością, a „mowa ciała” czyni widzialnym to, co niewidzialne: osobowe, duchowe i Boże⁶³. Wzajemność w „komunii osób” oznacza, że kobiecość jest dla męskości, a męskość dla kobiecości, poprzez świadomy dar ciała. Teologia ciała jest ostatecznie teologią męskości i kobiecości⁶⁴. Dlatego współzycie

⁵⁹ Por. M. P o k r y w k a. „*Communio personarum*”. W: *Świadek nadziei. Ks. prof. Janusz Nagórny twórca i nauczyciel teologii moralnej*. Red. A. Derdziuk. Lublin: Wyd. Diecezjalne Sandomierz 2008 s. 361-363; A. S a r m i e n t o. *Małżeństwo chrześcijańskie*. Tł. P. Rak. Kraków: Wyd. „M” 2002 s. 57-59.

⁶⁰ Por. J. N a g ó r n y. *Małżeństwo i rodzina jako communio personarum*. W: *Człowiek. Miłość. Rodzina. „Humanae vitae” po 30 latach*. Red. J. Nagórny, K. Jeżyna. Lublin: RW KUL 1999 s. 94-95. Por. D. J. H i l l a. *Związek między rodziną, Eucharystią a Kościołem w świetle Karola Wojtyły filozofii osoby*. W: J a n P a w e ł II. *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. Sakrament. O Jana Pawła II teologii ciała*. Red. T. Styczeń. Lublin: RW KUL 1998 s. 319.

⁶¹ Por. H i l l a. *Związek między rodziną, Eucharystią a Kościołem* s. 325-326.

⁶² LdoR 9.

⁶³ Por. K. L u b o w i c k i. *Wokół etosu ludzkiego ciała. „Sakramentalność” i deformacje w refleksji Jana Pawła II*. W: *Miłość – płciowość – płodność. Aktualne problemy etyki seksualnej*. Red. P. Morciniec. Opole: Wyd. UO 2007 s. 82-84.

⁶⁴ J a n P a w e ł II. *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. Odkupienie ciała a sakramentalność małżeństwa*. Red. T. Styczeń. Lublin: Wyd. KUL 2008 s. 34. Por. J. B a j d a. *Etos sakramentu małżeństwa*. W: J a n P a w e ł II. *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. Sakrament* s. 237-239.

seksualne w małżeństwie jest wyrazem „komunii osób” wówczas, gdy jest wyrazem daru osoby dla osoby, a nie tylko darem ciała. Tym samym „komunia osób” domaga się afirmacji rodzicielstwa we współżyciu małżeńskim.

Jako pierwsza powstaje i rozwija się komunია małżonków, ma ona swoje korzenie w naturalnym uzupełnianiu się mężczyzny i kobiety. Jednak ta komunია zostaje przemieniona przez Boga, prowadząc ją do doskonałości w sakramencie małżeństwa⁶⁵.

Jednym ze zobowiązań moralnych na tej płaszczyźnie jest poszerzenie tej „komunii” poza samą jedność małżonków, zwłaszcza na wspólnotę rodzinną, bowiem „komunia małżeńska stanowi fundament, na którym powstaje szersza komunია rodziny, rodziców i dzieci, braci i sióstr pomiędzy sobą, domowników i innych krewnych”⁶⁶. Komunijny charakter przymierza małżeńskiego znajduje swoje dopełnienie wówczas, kiedy na bazie sakramentu małżeństwa tworzy się rodzina: wspólnota rodziców i dzieci. Rodzina chrześcijańska, która przyjmuje nadprzyrodzone dary i tworzy komunię kościelną może być nazwana „Kościołem domowym”.

Eklezjalne posłannictwo kapłanów dotyczy tych, którzy uczestniczą w kapłaństwie hierarchicznym, a więc biskupów, kapłanów i diakonów: „biskupi są jej głównymi podmiotami oraz przewodnikami całej wspólnoty chrześcijańskiej, jak to w swoim czasie stwierdziliśmy. W tym dziele wspomagają ich prezbiterzy oraz w pewnej mierze diakoni, zgodnie z normami i praktyką Kościoła, zarówno dawniej, jak i w obecnym okresie «nowej ewangelizacji»”⁶⁷. Ta odpowiedzialność za Kościół, mając swe korzenie we włączeniu w Chrystusa i w uczestnictwie w Jego kapłaństwie, jest ściśle związana z tym, co w dokumentach Kościoła określane jest mianem eklezjalnej tożsamości kapłańskiej⁶⁸. Pełnienie posługi kapłańskiej w Kościele i dla Kościoła wynika z udziału w potrójnym urzędzie Chrystusa. Uczestnictwo w posłannictwie Chrystusa sprawia, że kapłan spełnia posługę: słowa, sakramentu

⁶⁵ FC 19.

⁶⁶ FC 21.

⁶⁷ J a n P a w e ł II. *Kat. Misja ewangelizacyjna prezbiterów (21.04.1993)* nr 1. W: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Kościół*. Kraków-Ząbki 1999 s. 221. Por. J. B u x a - k o w s k i. *Podstawy teologiczne posłannictwa diakona, prezbitera i biskupa*. W: *Ewangelizacja w tajemnicy i misji Kościoła. Program duszpasterski na rok 1994/95. Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego*. Red. E. Szczotok, A. Liskowacka. Katowice: Wyd. Archidiecezjalne 1994 s. 87-116.

⁶⁸ Por. PDV 2.

i służby miłości⁶⁹. Tak wszechstronne działanie wymaga zaawansowania w wypełnianiu powołania do świętości. Realizuje się ono głównie w postawie miłości pasterskiej, na wzór Jezusa Chrystusa i w oparciu o dar Ducha Świętego⁷⁰.

Posługa kapłanów ma na celu budowanie jedności Kościoła, a to wymaga zgodnej współpracy wszystkich członków Kościoła, a mianowicie między kapłanami i biskupem, między kapłanami diecezjalnymi i zakonnymi, między kapłanami i świeckimi. Taka współpraca wiąże się jednak z uznaniem różnych darów, charyzmatów, urzędów i posług oraz domaga się wyraźnego poczucia własnej tożsamości w Kościele oraz świadomości odrębności od innych. Taka współpraca wymaga nade wszystko właściwej motywacji, czyli „wzajemnego zaufania, cierpliwości, łagodności, wyrozumiałości i umiejętności czekania; przede wszystkim jednak zakorzeniona jest w miłości do Kościoła większej niż miłości do siebie samego i do społeczności, do których się należy”⁷¹.

Eklezjologia komunii uznaje różne posługi w ramach kapłaństwa powszechnego, a to oznacza, że odpowiedzialność podejmują nie tylko kapłani, ale także Lud Boży jako całość. Wymaga to określenia właściwych relacji kapłaństwa hierarchicznego do kapłaństwa powszechnego wiernych, czyli uznania ich własnej tożsamości. Należy podkreślić, iż „kapłaństwo urzędowe pozostaje zasadniczo na usługach królewskiego kapłaństwa wszystkich wiernych i jemu jest przyporządkowane”⁷². Oznacza to, że dla zapewnienia jedności w Kościele, pasterze powinni traktować swój urząd jako służbę wobec Ludu Bożego, natomiast świeccy mają uznawać posługę kapłanów za niezbędną dla swojego życia i misji w Kościele.

Ostatecznie kapłaństwo hierarchiczne, jako szczególna służba, zostało ustanowione w Kościele w tym celu, aby mogły się aktualizować wszystkie zasoby powszechnego kapłaństwa wiernych⁷³. Kapłaństwo hierarchiczne jest „służbą dla” – skierowane ku Chrystusowi i ku ludziom, a więc dla ludzi i dla wspólnoty Kościoła, a to oznacza konieczność odejścia od ujęcia in-

⁶⁹ Por. PDV 15.

⁷⁰ Por. PDV 23.

⁷¹ PDV 59.

⁷² ChL 22.

⁷³ Por. J a n P a w e ł II. *Kat. Kościół jako wspólnota kapłańska* (18.03.1992) nr 4. W: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Kościół* s. 95.

dywidualistycznego⁷⁴. Nade wszystko kapłani mają karmić Kościół słowem i łaską Bożą: „kapłan urzędowy dzięki władzy świętej, jaką się cieszy, kształci lud kapłański i kieruje nim, sprawuje w zastępstwie Chrystusa (*in persona Christi*) ofiarę eucharystyczną i składa ją Bogu w imieniu całego ludu”⁷⁵. Odpowiedzialność kapłanów za Kościół obejmuje także uznanie i właściwą opiekę nad wspólnotami kościelnymi. Dotyczy to dawnych i nowych form stowarzyszania się, takich jak bractwa, towarzystwa, pobożne stowarzyszenia oraz różne „ruchy”, bardzo dziś żywotne w Kościele.

Od czasu Soboru wezwaniem dla Kościoła jest wyraźne akcentowanie wspólnotowego, eklezyjalnego charakteru sakramentów. Odejście od zbyt indywidualistycznego przeżywania sakramentów pozwoli na odkrycie wspólnoty kościelnej jako środowiska wspomagającego bardziej integralne rozumienie i korzystanie z mocy sakramentów Kościoła. Owocem otwarcia się na wspólnotowe przeżywanie sakramentów będzie większa wrażliwość na odczytywanie moralnego przesłania zawartego w każdym z sakramentów, bowiem każdy dar łaski rodzi moralne zobowiązania.

BIBLIOGRAFIA

I. Dokumenty Kościoła

Jan Paweł II:

Encyklika *Redemptor hominis* (RH). Watykan 1979.

Encyklika *Dives in misericordia* (DinM). Watykan 1980.

Encyklika *Dominum et Vivificantem* (DeV). Watykan 1986.

Encyklika *Veritatis splendor* (VS). Watykan 1993.

Encyklika *Ecclesia de Eucharistia* (EdE). Watykan 2003.

Adhortacja apost. *Familiaris consortio* (FC). Watykan 1981.

Adhort. apost. *Reconciliatio et paenitentia* (RP). Watykan 1984.

Adhortacja apost. *Chrisifideles laici* (ChL). Watykan 1988.

Adhortacja apost. *Pastores dabo vobis* (PDV). Watykan 1992.

List apost. *Dominicae cenae* (DC). Watykan 1980.

⁷⁴ Por. N a d o l s k i. *Słowo Boże i sakramenty* s. 161.

⁷⁵ KK 10. Por. S. M o j e k. *Kapłan Chrystusa – ojcem duchownym w posłudze ludowi Bożemu*. W: *Kapłan pośród ludu kapłańskiego*. Homo meditans t. 14. Red. W. Słomka. Lublin: TN KUL 1993 s. 99-107.

- List apost. *Salvifici doloris* (SD). Watykan 1984.
List apostolski *Tertio millennio adveniente* (TMA). Watykan 1994.
List apost. *Misericordia Dei* (MD). Watykan 2002.

II. Opracowania

- B a j d a J.: Etos sakramentu małżeństwa. W: Jan Paweł II. Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. Sakrament. O Jana Pawła II teologii ciała. Red. T. Styczeń. Lublin: RW KUL 1998 s. 231-248.
- B i e l e c k i S.: Ustanowienie Eucharystii. W: Eucharystia. Misterium – ofiara – kult. Red. J. Kopeć. Lublin: RW KUL 1997 s. 35-51.
- B o ł o z W.: Eklezjalne aspekty moralności chrześcijańskiej. Tuchów: Wyd. „Homo Dei” 1991.
- B u x a k o w s k i J.: Podstawy teologiczne posłannictwa diakona, prezbitera i biskupa. W: Ewangelizacja w tajemnicy i misji Kościoła. Program duszpasterski na rok 1994/95. Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego. Red. E. Szczotok, A. Liskowacka. Katowice: Wyd. Archidiecezjalne 1994 s. 87-116.
- Chrzest – nowość życia. *Homo meditans* t. 10. Red. A. J. Nowak, W. Słomka. Lublin: TN KUL 1992.
- Człowiek. Miłość. Rodzina. „*Humanae vitae*” po 30 latach. Red. J. Nagórny, K. Jeżyna. Lublin: RW KUL 1999.
- D e r d z i u k A.: Teologia moralna w służbie wiary Kościoła. Lublin: Wyd. KUL 2010.
- Eucharystia – miłość i dziękczynienie. *Homo meditans* t. 9. Red. W. Słomka, A. J. Nowak. Lublin: TN KUL 1992.
- Ewangelizacja i nawrócenie. W: Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego. Ewangelizacja i nawrócenie. Program duszpasterski na rok 1995/96. Red. E. Szczotok, A. Liskowacka. Katowice: Wyd. Archidiecezjalne 1995.
- G o c k o J.: Kościół obecny w świecie – posłany do świata. Teologiczno-społeczne aspekty posłannictwa Kościoła w świecie po Soborze Watykańskim II. Lublin: Wyd. KUL 2003.
- Jan Paweł II. Encyklopedia nauczania moralnego. Red. J. Nagórny, K. Jeżyna. Radom: POLWEN 2005.
- Jezus eucharystyczny. Red. M. Rusecki, M. Cisło. Lublin: RW KUL 1997.
- Kapłan pośród ludu kapłańskiego. *Homo meditans* t. 14. Red. W. Słomka. Lublin: TN KUL 1993.
- Katechizm Kościoła Katolickiego. Wprowadzenie. Red. M. Rusecki, E. Pudełko. Lublin: RW KUL 1995.
- K o c h G.: Sakramentologia – zbawienie przez sakramenty. Tł. W. Szymona. Kraków: Wyd. „M”.
- M i g u t B.: Znaki Misterium Chrystusa. Historiozbawcze ujęcie sakramentów według Salvatore Marsilego OSB (1910-1983). Lublin: RW KUL 1996.
- Miłość – płciowość – płodność. Aktualne problemy etyki seksualnej. Red. P. Morcinek. Opole: Wyd. UO 2007.

- O r z e s z y n a J.: Społeczno-eklezyjny wymiar sakramentu pokuty. Kraków: Wyd. Naukowe PAT 1996.
- Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego. Red. J. Kudasiewicz. Warszawa: ATK „Collectanea Theologica” 1981.
- S a r m i e n t o A.: Małżeństwo chrześcijańskie. Tł. P. Rak. Kraków: Wyd. „M” 2002.
- Świadek nadziei. Ks. prof. Janusz Nagórny twórca i nauczyciel teologii moralnej. Red. A. Derdziuk. Lublin: Wyd. Diecezjalne Sandomierz 2008 s. 361-363.
- Teologia duchowości katolickiej. Lublin: RW KUL 1993.

THE ECCLESIAL DIMENSION OF SACRAMENTS

S u m m a r y

The Conciliar revival of the vision of the Church and of vocation had enhanced the status of the communal character of Christian life. The community of the Church is a necessary milieu for religious and moral life of Christians. It is in the Church that the encounter with the saving God takes place, and owing to the sacraments a man is sanctified. Sacramental grace gives rise to moral obligations, and moral life requires turning gifts and obligations that issue from sacraments into actual deeds. This means that sacramental gifts indicate the moral imperative, and moral life acquires the style of sacramental life. One of the most important moral imperatives of sacramental life is its communal dimension.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: sakramenty, wspólnota Kościoła, moralne przesłanie sakramentów.

Key words: sacraments, community of the Church, moral message of sacraments.